

کمدی، جدی‌ترین کار جهان است

علیرضا خمسه، هنرمندی است که چندین نسل با او خاطره دارند؛ چه کودکان و چه بزرگسالان.



گفت‌وگو با علیرضا خمسه به بهانه بازی در سریال #171& مهمانان ویژه&؛
کمدی، جدی‌ترین کار جهان است

علیرضا خمسه، هنرمندی است که چندین نسل با او خاطره دارند؛ چه کودکان و چه بزرگسالان.

یک‌بار با او گفت و گو کردیم اما ضبط نشد، بدون ناراحتی گفت و گو را به زمان دیگری موکول کرد. خمسه برای من کمدین محبوبی که نوستالژی دوران کودکی بود و در آن سال‌های دور در نقش #171& بیدار&؛ لحظات شیرینی را برایم ساخته بود و بعد از این همه سال هنوز حسی از امنیت و مهربانی دوران کودکی را به من منتقل می‌کند؛ در همین افکار بودم که یکدفعه تلفن زنگ زد. علیرضا خمسه بدون مقدمه و با بزرگواری گفت: دخترم دستگاہت را روشن کن...

#8226& شما بعد از یک وقفه طولانی، مدتی است پرکار هستید و اتفاقاً حضورتان بسیار مورد توجه و از نقاط قوت هر کار بوده است. چرا مدت زیادی کم‌کار بودید؟

ضرب‌المثلی داریم که می‌گوید #171& آب را بر سر زنی سر نشکنند، خاک را در سر زنی سر نشکنند، آب را در خاک اگر درهم کنی، خشتش کنی، خشکش کنی، بر سر زنی سر بشکنند&؛. زمانی بازیگر خوب داریم اما متن خوبی نداریم، زمانی متن و بازیگر خوب داریم اما کارگردان مسلطی نداریم و زمانی هر سه هستند اما سرمایه‌گذار نیست؛ ضمن اینکه الان کارهای خوبی نوشته شده که سرمایه‌گذار هم دارد ولی مجوز ندارد. عناصر اربعه در کار باید وجود داشته باشد تا یک کمدی خوب مثل #171& اجاره‌نشین‌ها&؛ #171&، آپارتمان شماره 13&؛ و... ساخته شود.

#8226& شما و آقای عبدی از ستارگان کارهای کمدی دهه 60 بودید و حالا با کسانی کار می‌کنید که نوستالژی کودکی آنها هستید... بله. خیلی از کسانی که وارد عرصه فیلمسازی شده‌اند، زمانی که ما کار می‌کردیم، کودک و نوجوان بوده‌اند. مثلاً آقای کاهانی که در فیلم بیست با ایشان همکاری داشتیم یکی از همین جوان‌های با استعداد است. جوان‌ها با انرژی هستند و با مشکلات راحت‌تر روبه‌رو می‌شوند تا کسانی که از فیلمسازی خسته شده‌اند یا آنقدر مشکلاتشان زیاد شده که قدرت دست و پنجه نرم‌کردن را ندارند. کار با جوان‌ها برای من که هنوز احساس جوانی می‌کنم، بسیار لذتبخش است.

#8226& از همکاری با مهران مدیری و تیپ خاصی که در مرد هزارچهره داشتید بگویید. آیا این آغازی برای تیپ‌سازی برای شما بود؟ ما متجاوز از 40 سبک کمدی داریم و برای اغلب کمدین‌ها جالب است که در همه این شاخه‌ها کار کنند. در کمدی فانتری، مثل سریال #171& مرد هزار چهره&؛ شخصیت‌ها تیپ هستند، یعنی شخصیت‌ها پیچیدگی‌های روحی و روانی ندارند. در کارهای رئال، ما تیپ نداریم و در زندگی روزمره هم تمام افراد اطراف ما دارای کاراکتر و شخصیت هستند.

#8226& از نوع بازی در این کار بگویید و اینکه چه ویژگی‌ای در کار باعث شد این نقش را قبول کنید؟ در سریال‌های رئال و واقع‌گرا مثل همین سریال #171& مهمانان ویژه&؛ یا سریال #171& پایتخت&؛ نقش من تیپ نیست، چون کار فانتری نیست. شخصیت #171& بابا پنجعلی&؛ در سریال پایتخت کاراکتر است. نقش من در همین کار هم به شدت رئال است و نیاز به غلو و رگه‌های تیبیک ندارد؛ من نقش یک راننده مینی‌بوس را دارم. خوشحالم که با کمدین جوانی مثل جواد رضویان و بازیگران باتجربه‌ای همچون رضا بابک، پوران‌دخت مهیمن، امیرحسین صدیق و... هم‌بازی شدم. از سوی دیگر جوانانی همچون محسن کیایی که نویسندگی را هم در کنار بازیگری بر عهده داشت، به زیبایی نقش‌شان را ایفا کردند. ترکیب بازیگران پیشکسوت و جوان در مجموعه تلویزیونی مهمانان ویژه تجربه خیلی خوبی بود.

#8226& در این سریال چقدر از نقش شما بداهه است؟ بداهه و تأثیر کمدین‌ها در کار کمدی مثل تأثیری است که گوینده یک لطیفه دارد. شما یک لطیفه را به 10 نفر بگویید تعریف کنند. از بین آنها شاید یک نفر بتواند دیگران را بخنداند. کمدین‌ها #171& آنی&؛ دارند که دیگران ندارند و ذهنشان ظرائفی را درک می‌کند که برای دیگران قابل درک نیست.

#8226& یعنی بازی شما کاملاً براساس متن است؟ وقتی متن نوشته می‌شود طرح اولیه شخصیت شکل می‌گیرد و بعد از آن تمام

اعضا برداشتشان را از شخصیت می‌گویند و در نهایت آنچه مقابل دوربین ضبط و برای بینندگان پخش می‌شود، حاصل اندیشه نویسنده، کارگردان و بازیگر است. در این کار حتی آقای امیر معقولی، تصویربردار به نکاتی اشاره می‌کردند که در ساخت شخصیت نقش داشت. در این مجموعه یک روحیه صمیمانه میان عوامل وجود داشت و همه صحنه‌ها بعد از مشورت کارگردان با بازیگران ضبط می‌شد. بنابراین نه کارگردان و نه بازیگر به صورت مطلق نظر نمی‌دادند. در صحنه، نویسنده، بازیگران و دیگر عوامل حضور داشتند و همه شوخی‌ها و حرکات بعد از گرفتن مشورت ضبط می‌شد.

• کمی از تفاوت کارهای طنز در دهه 60 و حال حاضر بگویید.

طنز یک ژانر ادبی است و تمام طنزپردازان ما ادیب بوده‌اند؛ مثل عبید زاکانی و... اما کمدی یک مقوله نمایشی است. من در این زمینه کتابی تألیف کرده‌ام به نام «طنز یا کمدی در تلویزیون« که به زودی منتشر می‌شود اما در مورد تفاوت‌ها، کارهای سینمایی دهه 60 و 70 بهتر از الان بود؛ به این خاطر که استقبال از انتقاد زیاد بود و مهم‌ترین رکن کمدی انتقاد است. هر وقت که شرایط انتقاد فراهم باشد کمدی‌های بهتری ساخته می‌شود.

• اشاره کردید که قبلاً کارهای کمدی به خاطر بعد انتقادی‌شان بهتر از الان بوده، ولی ما الان کارهای کمدی‌ای داریم که مبتذل هستند و در کنارش کارهایی مثل سریال پایتخت یکی از محبوب‌ترین سریال‌های دهه اخیر شناخته شده. به نظرتان یک کار کمدی خوب غیر از بعد انتقادی چه ویژگی‌های دیگری باید داشته باشد؟

اتفاقاً در سریال پایتخت نقد اجتماعی وجود داشت؛ یک خانواده ساده روستایی که به تهران می‌آیند و با مشکلات ناشی از زندگی شهرنشینی مواجه می‌شوند؛ یعنی سریال پایتخت هم رویکرد اجتماعی و انتقادی داشت. در سریال مهمانان ویژه هم چنین رویکردی- به نوع دیگری- وجود دارد. غیر از وجه انتقادی، وجه سرگرم‌کنندگی کار هم خیلی مهم است، مخصوصاً در تلویزیون که مخاطبانش حوصله بررسی و تجزیه و تحلیل مسائل اجتماعی و فلسفی را ندارند. تماشاگر خسته از کار روزانه دوست دارد با تماشای تلویزیون فضای مفرحی برایش ایجاد شود. کارهای کمدی وقتی موفق است که بتواند آنها را بخنداند. همه کمدی‌ها که متجاوز از 40 شاخه هستند، در مرحله اول هدفشان خنداندن تماشاگر است. پس هیچ کمدی‌ای مبتذل نیست. ولی اگر یک کمدی نه تماشاگر را بخنداند و نه به فکر فروبرد، می‌توانیم بگوییم مبتذل است. ما اینجا کمدی‌ها را دسته‌بندی کرده‌ایم، مثلاً کمدی فاخر یا مبتذل که این دسته‌بندی‌ها جعلی است و براساس سلیقه افراد به وجود آمده. مثلاً دلک‌ها در سیرک‌ها تماشاگر را می‌خندانند اما ما نمی‌توانیم بگوییم آنها مبتذل هستند. یک کمدین مثل وودی آلن هم آنقدر پیچیده حرف می‌زند که شاید یک استاد دانشگاه هم متوجه منظورش نشود.

• کار تازه‌ای در دست دارید؟

یک کار برای کودکان به نام «نیکان و بچه‌غول« که یک کار رئال است و با انیمیشن تلفیق می‌شود. این کار برای من بازگشتی به دنیای جذاب کودکی است، چون من خودم را بازیگر دنیای کودکان می‌دانم.

• چرا دغدغه اصلی شما کار برای کودکان است؟

جامعه‌ای که به آینده فکر می‌کند باید جدی‌تر به کودکان فکر کند. آموزش و پرورش ما در مورد فیلم‌های کودکان خیلی کوتاهی و قصور کرده است. آموزش و پرورش 17 میلیون دانش‌آموز دارد که برای آنها خوراک فرهنگی لازم فراهم نیاورده است. با اینکه جشنواره‌ای به نام «رشد« داریم ولی سینمایی به‌عنوان سینمای کودک وجود ندارد و هیچ فیلمی توسط آموزش و پرورش تهیه نشده است. آموزش و پرورش باید بداند سینما فقط یک وسیله سرگرم‌کننده نیست، بلکه وسیله تعلیم و تربیت است. سینما باید وارد مدارس شود و بچه‌ها باید از دوربین برای بیان دنیای درونشان استفاده کنند.